[...]ientia est [illegible] insania vocatur. Hic autem opponitur cle-
mentie et mansuetudini. Cum ergo insania opponatur pru-
dentie, videtur quod clementia et mansuetudo sint partes
prudentie magis quam temperantie. Sed contra est quod
Seneca dicit in II de clementia quod clementia est temperantia
animi in potestate ulciscendi. Tullius etiam ponit clementiam
partem temperantie. Respondeo dicendum quod partes assignantur virtutibus
principalibus secundum quod imitantur ipsas in aliquibus materiis
secundariis quantum ad modum ex quo principaliter dependet
laus virtutis, unde et nomen accipit. Sicut modus et
nomen iustitie in quadam equalitate consistit, fortitudinis autem
in quadam firmitate, temperantie autem in quadam refrenatione,
in quantum scilicet refrenat concupiscentias vehementissimas delectationum
tactus. Clementia autem et mansuetudo similiter in quadam
refrenatione consistit, quia scilicet clementia est diminutiva pe-
narum, mansuetudo vero est mitigativa ire, ut ex dictis
patet. Et ideo tam clementia quam mansuetudo adiunguntur
temperantie sicut virtuti principali, et secundum hoc ponuntur
partes ipsius. Ad primum ergo dicendum quod in diminutione penarum
duo sunt consideranda. Quorum unum est quod diminutio penarum
fiat secundum intentionem legislatoris, licet non secundum verba
legis, et secundum hoc pertinet ad epieikeiam. Aliud autem est
quedam moderatio affectus, ut homo non utatur sua potestate
in inflictione penarum, et hoc proprie pertinet ad clementiam.
Propter quod Seneca dicit quod est temperantia animi in potestate ulci-
scendi. Et hec quidem moderatio animi provenit ex quadam
dulcedine affectus, qua quis abhorret omne illud
quod potest alium tristare. Et ideo dicit Seneca quod clemen-
tia est quedam lenitas animi, et e contrario austeritas animi videtur
esse in eo qui non veretur alios contristare. Ad secundum dicendum quod
adiunctio virtutum secundariarum ad principales magis attenditur
secundum modum virtutis, qui est quasi quedam forma eius,
quam secundum materiam. Mansuetudo autem et clementia conveniunt
cum temperantia in modo, ut dictum est, licet non conveniant
in materia. Ad tertium dicendum quod insania dicitur per corruptionem
sanitatis. Sicut autem sanitas corporalis corrumpitur
per hoc quod corpus recedit a debita complexione huma-
ne speciei, ita etiam insania secundum animam accipitur per hoc
quod anima humana recedit a debita dispositione humane speciei.
Quod quidem contingit et secundum rationem, puta cum aliquis
usum rationis amittit, et quantum ad vim appetitivam,
puta cum aliquis amittit affectum humanum, secundum quem

homo naturaliter est omni homini amicus, ut dicitur in
VIII Ethicorum. Insania autem que excludit usum rationis
opponitur prudentie. Sed quod aliquis delectatur in
penis hominum dicitur esse insania, quia per hoc videtur homo
privatus affectu humano, quem sequitur clementia. q° iiij
Ad quartum sic proceditur. Videtur quod clementia
et mansuetudo sint potissime virtutes. Laus
enim virtutis precipue consistit ex hoc quod ordinat
hominem ad beatitudinem, que in Dei cognitione consistit.
Sed mansuetudo maxime ordinat hominem ad
Dei cognitionem. Dicitur enim Iacobi primo: In mansuetudine
suscipite insitum verbum. Et Ecclesiastici V: Esto mansue-
tus ad audiendum verbum Dei. Et Dionysius dicit in epistola
ad Demophilum Moysen propter multam mansuetudinem
Dei apparitione dignum habitum. Ergo mansuetudo est potis-
sima virtutum. Praeterea, tanto virtus potior esse videtur
quanto magis acceptatur a Deo et ab hominibus. Sed man-
suetudo maxime videtur acceptari a Deo. Dicitur enim
Ecclesiastici I: Quod beneplacitum est Deo fides et mansuetudo.
Unde et specialiter ad sue mansuetudinis imitationem
Christus nos invitat dicens: Discite a me quia mitis
sum et humilis corde. Et Hylarius dicit quod per mansuetu-
dinem mentis nostre habitat Christus in nobis. Est etiam
hominibus acceptissima. Unde dicitur Ecclesiastici III: Fili, in mansue-
tudine perfice opera tua, et super hominum gloriam diligeris.
Propter quod et Proverbiorum XX dicitur quod clementia ad thro-
nus regius roboratur. Ergo mansuetudo et clemen-
tia sunt potissime virtutes. Praeterea, Augustinus dicit in libro
de sermone Domini in monte quod mites sunt qui cedunt impro-
bitatibus et non resistunt in malo, sed vincunt
in bono malum. Hoc autem videtur pertinere ad misericordiam
vel pietatem, que videtur esse potissima virtutum, quia
super illud I ad Timotheum IV, Pietas ad omnia utilis est,
dicit Glossa Ambrosii quod omnis humana religionis
summa in pietate consistit. Ergo mansuetudo et
clementia sunt maxime virtutes. Sed contra est
quia non ponuntur virtutes principales, sed adiunguntur
alteri virtuti quasi principaliori. Respondeo dicendum quod nichil
prohibet aliquas virtutes non esse potissimas simpliciter,
nec quoad omnia, sed secundum quid, et in aliquo genere.
Non est autem possibile quod clementia et mansuetudo
sint potissime virtutes simpliciter. Quia laus earum